

L • O • T • S • E • N

Medlemstidning för Tjänstemännens socialdemokratiska förening i Göteborg - N:o 1 2026

LEDARE BILDNING ÄR INTE EN CHECK- LISTA

Tidöregeringen har låtit ta fram en svensk kulturkanon. Nu utreder Skolverket hur den ska skrivas in i skolans styrdokument. I ett samhälle präglad av segregation, informationsöverflöd och kulturell fragmentisering finns en oro för att gemensamma referensramar försvagas. Skolan framstår då som platsen där sammanhållningen ska stärkas. Målet är svårt att invända mot. Men är kulturkanon rätt väg? Förespråkarna sätter fingret på ett verkligt problem. Sverige delas alltmer upp i olika sociala och kulturella världar. Gemensamma erfarenheter blir färre – inte minst i skolan, där bakgrund och bostadsområde får allt större betydelse. Men just därför är det märkligt att göra bildning till en fråga om statligt fastställda listor.

Den socialdemokratiska bildningstraditionen har aldrig handlat om att staten ska ange vilka verk människor bör tillägna sig. Den har handlat om att göra kunskap och kultur tillgänglig, så att människor själva kan erövra bildningen. Skillnaden är avgörande. Den tidiga arbetarrörelsen, med sådana

som Oscar Olsson ("Olsson med skägget"), såg folkbildningen som ett demokratiskt frigörelseprojekt. Bildning skulle nå de många – men aldrig reduceras till en officiell smak. Kulturpolitiken och skolan var jämlikhetsprojekt: staten skulle skapa förutsättningar, inte detaljstyra innehållet.

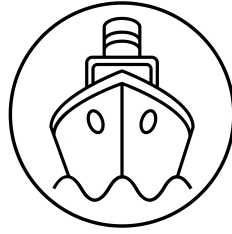
I skolan blir problemen särskilt tydliga. En kulturkanon tenderar att bli något som ska bockas av. Risken är att undervisningen reduceras till inventering i stället för en levande process där lärare och elever utforskar litteratur, historia och idéer tillsammans. Det innebär också ett intrång i lärarprofessionens utrymme. Lärare behöver inte fler checklistor, utan bättre villkor och större frihet.

Samtidigt bygger kanontanken på en statisk syn på kultur – som om det fanns en tidlös samling verk som definierar nationen. Men kultur är levande, föränderlig och ständigt omtolkad. Tyngst väger att kulturkanon angriper fel problem. Skolans kris handlar inte om avsaknaden av checklistor,

utan om segregation och ojämlikhet. Det "fria" skolvalet och marknadsskolan har delat upp elever efter livsvillkor. Olika världar växer fram – med olika erfarenheter och därmed också olika referenser. I ett sådant system kan ingen kanon skapa verklig gemenskap. Den växer inte fram genom beslut uppifrån, utan genom gemensamma erfarenheter och institutioner där människor möts.

Vill vi stärka bildningen finns bättre vägar: stärk skolbiblioteken, ge lärarna bättre förutsättningar, bryt skolsegregationen och satsa på folkbildning i hela landet. Det som avgör om en elev möter Lagerlöf eller Tranströmer är inte en kanon, utan undervisningens kvalitet och tillgången till böcker. Idén om kulturkanon bygger ytterst på föreställningen att gemenskap kan administreras fram. Arbetarrörelsens erfarenhet är en annan.

Gemenskap växer ur jämlika villkor och levande möten. Sverige behöver inte en kulturkanon. Sverige behöver en skola och en kulturpolitik som ger varje unge och varje arbetare, både undersköterskan och elektrikern, möjlighet att erövra sin egen bildning – och därigenom också bidra till en gemensam framtid.

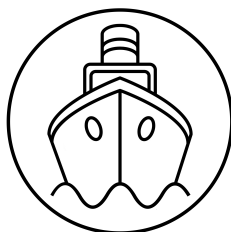
ESSÄ

KARLEBY EFTER HUNDRA ÅR – MOT VÅR EGEN TID

Det finns något nästan symboliskt över Nils Karlebys liv. En ung man, svårt sjuk, som på ett sanatorium i Davos skriver det som ska bli hans politiska testamente. *Socialismen inför verkligheten* publiceras 1926. Några veckor senare är han död, 33 år gammal. Hundra år senare är frestelsen stor att behandla honom varsamt, att ställa honom på piedestal och låta honom vila där. Men den hållningen hade sannolikt varit honom främmande. Karleby var inte intresserad av auktoriteter som befriar från tänkande. För honom var socialismen inte en lära att vörda, utan ett sätt att pröva verkligheten. Det är också där hans aktualitet ligger. Inte i svaren, utan i frågorna. Inte i slutsatserna, utan i metoden. Men att ta honom på allvar i dag innebär också att våga bryta med honom där verkligheten har förändrats. Karleby skrev i ett Sverige som i mycket var en annan värld. Ojämligheten var extrem, den politiska makten koncentrerad och demokratin bräcklig. Ytligt sett träffar kanske den beskrivningen även vår tid, men skillnaderna är trots allt avgörande. Socialdemokratin och liberalismen stod, trots alla skillnader, på samma sida i en avgörande konflikt: att bryta ett aristokratiskt system och vidga demokratin. Det är helt nödvändigt att hålla detta i minnet. Karlebys slutsatser var situerade. Men hans utgångspunkt – att analysera de faktiska maktförhållandena och deras utveckling – är fortfarande giltig.

Tre drag i hans tänkande förtjänar särskilt att lyftas fram. För det första: kravet på verklighetsprovning. Politikens problem kan inte lösas med fraser. De måste förstås i sin konkreta samhälleliga form. För det andra: frihetens materiella villkor. Formell frihet utan reella möjligheter är i praktiken ett privilegium. För det tredje: politik som maktfråga. Samhällsförändring handlar ytterst om att förändra institutioner och kontrollen över resurser. Det är denna metodiska skärpa som gör Karleby fortsatt relevant. Men dess tillämpning måste utgå från vår tid – inte hans. Den kanske tydligaste brytpunkten gäller synen på liberalismen. För Karleby var den en progressiv kraft, en allierad i kampen mot ett odemokratiskt samhälle. Så ser det inte längre ut. I dag är liberalismen inte främst en oppositionell idéströmning, utan i stor utsträckning den ordning genom vilken samhället organiseras. Marknadslogiken genomsyrar välfärd, utbildning och bostadsförsörjning. Medlet har blivit system. Det innebär att Karlebys föreställning om liberalismen som en rörelse i riktning mot socialismen inte längre håller. Den historiska alliansen vilade på ett gemensamt projekt som i allt väsentligt fullbordats. Att utgå från samma premisser i dag riskerar att göra socialdemokratin till förvaltare av en ordning den borde analysera – och förändra.

En annan utveckling som Karleby inte kunde förutse är den så kallade juridifieringen. I sin rapport *Juridifiering – om förskjutningen av makt från politik till juridik* (Arena Idé, 2017) beskriver Oskar Taxén hur allt fler avgöranden i Sverige har flyttats från folkvalda församlingar till domstolar och myndigheter. Frågor som tidigare avgjordes politiskt blir rättsliga tvister. Avsikten har ofta varit god: att stärka rättssäkerheten, att skydda individuella rättigheter. Men konsekvenserna är djupare än så. När makten förskjuts från politiken till juridiken försvagas sambandet mellan beslut och ansvar. Medborgaren möter "systemet" snarare än politiken. Som Taxén konstaterar innebär utvecklingen också att folkvalda i praktiken avsäger sig ansvar, samtidigt som experter och jurister ges ett allt större inflytande över frågor som ytterst rör politiska prioriteringar. Konflikter som borde avgöras i det demokratiska samtalet framstår i stället som tekniska frågor. Politikens öppna och motsägelsefulla karaktär ersätts av rättslig tolkning. I karlebysk mening är detta en försvagning av demokratin – inte genom att den avskaffas, utan genom att dess innehåll förskjuts. Samtidigt har den ekonomiska ojämlikheten åter vuxit sig stark. I rapporten *Vårt ojämlika Sverige – utsatthet och extrem förmögenhet* (Oxfam Sverige, 2026) tecknas en bild av ett land där förmögenheter

koncentreras till ett fåtal i en omfattning som gör Sverige till ett av de mest ojämlika länderna när det gäller ägande. Detta är inte bara en social fråga. Detta är en demokrati-fråga. Ekonomiska resurser blir politiska resurser – genom lobbying, medieägande och inflytande över opinionsbildningen. När ojämlikheten växer riskerar också den politiska jämlikheten att urholkas. Här blir Karlebys analys av ägandets funktion åter brännande. Frågan är inte bara hur inkomster fördelas, utan vem som kontrollerar de resurser som formar samhällets riktning. I den svenska skolan har detta fått en särskilt tydlig form. Som Tankesmedjan Balans visar i broschyren *Fyra myter om marknadsskolan* (2025) har friskolesystemet skapat starka ekonomiska drivkrafter, där stora resurser står på spel – och därmed också starka incitament att påverka politiken. Det handlar inte bara om enskilda aktörers intressen, utan om en struktur. När skolpengen följer eleven uppstår en konkurrens om elevunderlaget, där lönsamhet förutsätter lägre kostnader eller ett elevunderlag som kräver mindre resurser. Resultatet blir, som Balans beskriver det, ett system där skolor inte fungerar som komplement utan i praktiken som konkurrenter om de mest gynnsamma eleverna. Samtidigt är kopplingen mellan dessa ekonomiska drivkrafter och den politiska nivån tydlig. Skolkoncernernas ägare har ofta en bakgrund i politiken eller nära

relationer till den, och använder denna kunskap och dessa nätverk för att påverka regelverket. Lobbyismen blir därmed inte ett tillägg till systemet, utan en integrerad del av dess funktion. Det är också förklaringen till det till synes paradoxala förhållandet att en politik som saknar brett folkligt stöd ändå består över tid. I ett sådant perspektiv framstår inte lobbyismen som ett avgränsat problem, utan som en följd av hur systemet är konstruerat. När vinsterna är relativt säkra och beroende av politiska beslut, blir det rationellt att investera i påverkan. Och när påverkan är framgångsrik, förstärks systemets inbyggda logik. Konsekvenserna stannar inte vid ekonomin. De påverkar också hur skolan fungerar som samhällsinstitution. Segregationen förstärks, resurser fördelas efter marknadskriterier snarare än behov, och professionella överväganden trängs undan av lönsamhetskrav. Tillsammans pekar dessa utvecklingslinjer – marknadens dominans, juridifieringen och den växande ojämlikheten – mot en gemensam tendens: politikens handlingsutrymme krymper. Det sker inte genom dramatiska brott, utan genom en gradvis förskjutning. Beslut fattas i marknader, i domstolar, i nätverk av ekonomisk makt. Demokratin består som form, men töms på innehåll.

Det är en utveckling som Karlebys metod hjälper oss att se klarare. Men den ger inga färdiga svar. Frågan är i stället vad som följer av analysen. För socialdemokratin innebär det, för det första, att återvinna förmågan till samhällsanalys. Att inte stanna vid symptom, utan förstå strukturer. För det andra att återta politiken som handlingsrum. Att inte acceptera marknadens eller juridikens logik som givna, utan som historiskt formade – och därmed föränderliga. För det tredje att åter sätta maktfrågan i centrum. Inte bara i termer av omfördelning, utan i fråga om ägande, inflytande och kontroll över samhällets nyckelinstitutioner. Detta är inte en återgång till 1920-talet. Det är en konsekvent tillämpning av Karlebys anspråk på vår egen tid. Det är lätt att hylla Karleby. Betydligt svårare är att använda honom. Hans krav var obekvämt redan för samtiden: att pröva idéerna mot verkligheten, att överge det som inte håller, att tänka vidare där analysen kräver det. Det kravet är knappast mindre i dag. Att läsa Karleby hundra år senare är därför ingen minneshögtid. Det är en prövning. Inte av honom – utan av oss.

En språkligt uppdaterad nytgåva av Nils Karlebys Socialismen inför verkligheten gjordes inom S-akademikers skriftserie år 2018. Köp den i bokhandeln eller på s-akademiker.se.

BOKTIPS

PAYAM MOULA: DET GODA

En ambitiös och tankeväckande idébok om moral i en politisk tid. Payam Moula förenar filosofi och samtidspolitik och försöker återge politiken en riktning bortom teknikaliteter. Styrkan ligger i diagnosen av ett samhälle som förlorat både mening och sammanhållning – och i förmågan att sätta ord på den känslan. Samtidigt lämnar boken läsaren med öppna frågor: hur ska idéerna omsättas, och hur långt bör politiken gå i att definiera “det goda”? Just där uppstår också dess kraft.

LOVISA BROSTRÖM: MEDELKLASSEN

En tillgänglig och tankeväckande bok om en klass som alla talar om men få kan definiera. Lovisa Broström följer medelklassens historia och blottlägger dess motsägelser: både norm, projektionsyta och identitetsproblem. Styrkan ligger i den pedagogiska överblicken och de träffsäkra iakttagelserna om samtidens ängslighet, där framställningens tydlighet och struktur gör komplexa resonemang lättillgängliga. Medelklassen är både en folkbildande introduktion och ett skarpt inlägg i dagens klassdebatt.

KARIN SKOOG: BARRIKADERNAS BARN

En lågmäld men träffsäker roman om livet i skuggan av stora ideal. Karin Skoog skildrar en maoistisk familj med värme och nyans, där 70-talets kollektiva drömmar långsamt ersätts av 90-talets individualism. Styrkan ligger i det mänskliga: relationerna, barndomen och den gradvisa besvikelsen. Språket är klart och inکännande, även om berättelsen ibland undviker de skarpaste konflikterna. Barrikadernas barn är en finstämd berättelse om att växa upp – när världen förändras och idealen spricker.

S-AKADEMIKER

[S-akademiker](#) (Tjänstemännens socialdemokratiska förening) organiserar tjänstemän och akademiker inom Göteborgs socialdemokratiska partidistrikt.

Föreningen bildades 1958 och är en av de större partiföreningarna i Göteborg. Om du är intresserad av att bli medlem så mejla info@s-akademiker.se
S-akademiker finns också på [facebook](#).

S-akademiker har en skriftserie som ger ut intressanta och viktiga böcker. I november 2017 kom den första volymen: en antologi med texter under redaktion av Payam Moula och Jimmy Sand, med titeln *Socialdemokratin i ett nytt århundrade*. [Läs mer här](#).

Den andra delen i skriftserien är en återutgivning av Nils Karleby's klassiker *Socialismen inför verkligheten* från 1926. Med nyskrivet för- och efterord av Örjan Nyström. [Läs mer här](#).

Den tredje delen är en antologi av texter av Anders Nilsson och Örjan Nyström: *Att återupprätta arbetslinjen: Och andra texter om strukturomvandling, sysselsättning och trygghetssystem*. [Läs mer här](#).

Den fjärde delen är en nyttgåva av Rudolf Meidner och Gösta Rehns rapport till LO-kongressen 1951 som lade grunden till den svenska modellens ekonomiska politik: *Fackföreningsrörelsen och den fulla sysselsättningen*. [Läs mer här](#).

VALRÖRELSEN ÄR I FULL GÅNG!

Om några få månader är det val och det kommer att avgöras om vi får en ny, stark socialdemokratisk regering som kan börja återuppbyggnaden av den svenska välfärden och infrastrukturen eller om vi får en sverigedemokratisk regering inriktad på att splittra och försvaga nationen och låta rovkapitalisterna fortsätta slita sönder svensk sjukvård och skola.

Det är ett val som kommer att ha stor betydelse inte bara för oss som lever nu utan även för kommande generationer. De åligger därför oss som lever nu och har möjligheten att påverka, i det lilla och det stora, vad framtidens Sverige ska bli, att göra det vi kan för att säkerställa en socialdemokratisk valvinst.

På partidistriktets hemsida finns en kalender som visar var och när det planeras kampanjer. Varje dag är kamrater ute och kampanjar på olika ställen runt om i stan. Se till att boka in åtminstone några tillfällen då du kan vara med och hjälpa till. Det är trevlig och glad stämning och varje insats är välkommen! Vi ses i valrörelsen!

NY STYRELSE

Årsmötet har valt en ny styrelse för Tjänstemännens s-förening:

Oskar Andersson (ordförande)
Louise Warenus (vice ordförande)
Johannes Hulter (kassör)
Erik Vestin (sekreterare)
Elisabeth Hulter (medlemsansv.)
Jimmy Sand (studieorganisatör)
Arvid Kästel (ledamot)
Lisa Roos Norrgren (ledamot)
Josef Akar (ersättare)
Oscar Linde Svedestad (ersättare)